STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universtității de Stat din Moldova, 2024, nr. 3(173)

CZU: 343.541:343.988(478) **https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_25**

ASPECTE VICTIMOLOGICE ALE INFRACȚIUNILOR CU CARACTER SEXUAL. STUDII DE CAZ ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE

Victoria SAMOILENCO, Georgiana DOBOȘ,
Universitatea de Stat din Moldova

Cunoașterea aspectelor victimologice ale infracțiunilor cu caracter sexual, anume a patternurilor sociale și psihocomportamentale este indispensabilă organizării eficiente a activității anticrimă pe palierul preventiv, mai ales dacă ne referim la prevenția victimologică a acestor infracțiuni. Dar la o asemenea cunoaștere nu se poate ajunge făcând abstracție de studierea cazurilor de victimizare concrete. Astfel de studii, foarte populare în lumea occientală, nu pot fi aplicate în România și Republica Moldova din cauza că intervin variații culturale semnificative, care fac și diferențe ce nu pot fi conciliate. În aceste condiții, se conturează necesitatea de a analiza situații concrete de victimizare pentru a obține generalizări teoretice potrivite pe care ulterior să le putem pune la dispoziție organelor de ocrotire a normelor de drept în sensul de a organiza mai eficient, prin metode diversificate, activitatea de securizare criminologică a cetățenilor prin prevenție și combatere. Din aceste considerente, am purces la un demers investigativ în care să identificăm unele aspecte victimologice ale infracțiunilor cu caracter sexual, anume analizând cazuri concrete și elaborând unele recomandări ameliorativ-preventive în legătură cu acestea.

Cuvinte-cheie: *prevenție, infracțiuni sexuale, victimă, agresor, autoprevenție, factori victimogeni, agresiune sexuală, concubinaj, monoparentalietate viol.*

VICTIMOLOGICAL ASPECTS OF SEXUAL CRIMES. CASE STUDIES AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS

Knowing the victimological aspects of sexual crimes, namely the social and psychobehavioral patterns, is indispensable for the efficient organization of anti-crime activity on the preventive level, especially if we refer to the victimological prevention of these crimes. But such knowledge cannot be reached by abstracting from the study of concrete victimization cases. Such studies, very popular in the Western world, cannot be applied in Romania and the Republic of Moldova because significant cultural variations intervene, which also make differences that cannot be reconciled. In these conditions, the necessity to analyze concrete situations of victimization is emerging in order to obtain suitable theoretical generalizations that we can later make available to the law enforcement bodies in order to ensure a more efficien organization, through diversified methods of the activity of criminological securization of citizens, which involves combating and prevention. For these reasons, we proceeded to an investigative approach in order to identify some victimological aspects of sexual crimes, namely by analyzing specific cases, and elaborating certain ameliorative-preventive recommendations in relation to them.

Keywords: *prevention, sexual crimes, victim, aggressor, self-prevention, victimogenic factors, sexual aggression, concubinage, single parenthood rape.*

În legislația penală a Republicii Moldova sunt prevăzute 6 categorii de infracțiuni cu caracter sexual – violul, acțiunile violente cu caracter sexual, hărțuirea sexuală, raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani, acțiunile perverse și ademenirea minorului în scopuri sexuale [1], în timp ce în legislația penală a României avem incriminate faptele de viol, agresiune sexuală, actul sexual cu un minor, coruperea sexuală a minorilor, racolarea minorilor în scopuri sexuale, hărțuirea sexuală [2]. Există o relativ suficientă analiză juridico-penală, cât și criminologică a acestor infracțiuni, [3, 4, 5, 6], însă extrem de lacunar sunt reflectate în literatura de specialitate aspectele victimologice, fapt care determină o înțelegere

rudimentară a însăși comportamentului de agresiune sexuală, afectând negativ practicile pe varii segmente ale înfăptuirii justiției: depistarea și investigarea crimelor, judecarea cauzelor penale, prevenția, acordarea de asistență multidisciplinară victimelor, corijarea infractorului și chiar însăși elaborarea legii penale.

Pentru ultimii 9 ani, în Republica Moldova la fiecare 100 000 de locuitori putem calcula în baza statisticilor oficiale, în medie 10-11 violuri pe an, ceea ce înseamnă puțin peste 290 de infracțiuni de viol anual [7]. Această statistică însă nu este completă, deoarece a fost întocmită fără a se ține cont de infracțiunile de viol săvârșite în raioanele din stânga Nistrului, în plus, se raportează numai la criminalitatea relevată (infracțiunile descoperite) și nu caracerizează pe deplin comportamentul de agresiune sexuală în țara noastră, deoarece se referă numai la faptele incriminate la art. 171 al Codului Penal al Republicii Moldova. Dacă am lua în considerație toate infracțiunile privind viața sexuală care au fost înregistrate, în media lor, fără a lua în considerație raioanele din stânga Nistrului, atunci pentru ultimii 9 ani am avea aproximativ 22 de infracțiuni la fiecare 100 000 de locuitori, ceea ce ar însemna aproximativ 600 de infracțiuni cu caracter sexual anual [7].

Fiind evident că victime ale agresiunii sexuale sunt mai fregvent persoanele de sex femeiesc, sub aspect victimologic, mai prezintă semne de îngrijorare numărul de infracțiuni sexuale săvârșite împotriva minorilor. Din cele peste 290 de infracțiuni de viol pe care în baza statisticilor oficiale le-am calculat în medie anuală pentru ultimii 9 ani în Republica Moldova, 95 au fost săvârșite împotriva minorilor. La fel am mai calculat în medie, pentru ultimii 9 ani, aproximativ 127 de raporturi sexuale cu persoane care nu au împlinit vârsta de 16 ani și 58 de acțiuni perverse împotriva minorilor. Pentru penultimul an în care s-a raportat statistic criminalitatea, 2022, a fost înregistrat cel mai mare număr de infracțiuni de viol săvârșite asupra unui minor din ultimii 10 ani și anume 118 infracțiuni, fapt ce înseamnă cu 45 de infracțiuni mai mult față de 2015, anul cu cel mai mic număr de infracțiuni de viol (73) săvârșite asupra unui minor din ultimii 10 ani. Din 2014 până în 2022, penultimul an de raportare statistică a criminalității, numărul de acțiuni perverse săvârșite împotriva unui minor s-a triplat. Numărul de raporturi sexuale cu persoane care nu au împlinit vârsta de 16 ani a crescut de la 76 în 2014 la 131 în 2022, iar în 2021 au avut loc 153 de asemenea infracțiuni [7].

Sub aspect victimologic, prezintă riscuri de victimizare sexuală în special populația rurală, respectiv minorii din mediul rural, fapt care ni se pare o neglijență crasă din partea autorităților, deoarece comunitățile rurale sunt în România, cât și în Republica Moldova destul de mici și minorii care se află în situații de risc pot fi monitorizați mai ușor. În mediul rural prezența individului în societate este mai evidentă și nu se diluează pe fonul mulțimii mari de oameni ca în mediul urban, nu în zadar se spune că în sat om cu om se cunoaște. Atât potențialele victime, cât și potențialii agresori sunt mai ușor de identificat în mediul rural, dar anume inversul se întâmplă, deoarece, prin prisma realităților sociale din Republica Moldova și România, Administrația Publică Locală și organul de constatare a infracțiunii nu activează efficient, iar comunitatea este pasivă în raport cu denunțarea abuzurilor. Această stare de lucruri persistă de mult timp: din 172 de persoane care au comis infracțiuni de viol în 2014 pe teritoriul Republicii Moldova, 60 proveneau din mediul urban, iar 112 din mediul rural, altfel spus, cu 52 de persoane mai mult, în timp ce în 2021, din 104 violatori, 20 proveneau din mediul urban, iar 84 din mediul rural (cu 64 mai mult) [7]. În România aceste statistici la fel indică un nivel de ruralizare a infracțiunilor sexuale, iar în mediul urban ele sunt apanajul cartierelor delăsate și sărăcite, populate în deosebi de romi.

Studiile victimologice, fără a contesta existența victimelor inocente, au scos deja în evidență problema victimelor precipitatoare [8, pag. 217-218], care singure își provoacă agresorul, dar și problema victimelor care adoptă un comportament nu tocmai vigilent. La fel, acestea reflectă și problema vulnerabilității victimale, a factorilor de risc victimal, precum și a multor alte aspecte care subscriu sistemului cauzal al infracțiunii, dar sunt condiționate totuși de victimă, mai exact spus, de statutul său bio-psiho-social. Altfel spus, la fel ca în cazul multor alte infracțiuni, și în infracțiunile cu caracter sexual bio-psiho-sociologia victimei joacă un rol esențial, adesea în mod decisiv determinant la declanșarea comportamentului de agresiune sexuală care survine din partea infractorului.

Indiferent la care paradigmă a justiției penale ne referim, preventivă ori represivă, observăm că generalizările științei victimologice nu cunosc un nivel prea înalt de implemenetare în sfera politicii penale. Din însăși modul în care sunt formulate și prezentate statisticile oficiale privitoare la criminalitate ne dăm

seama că miza este pusă pe agresor și comportamentul agresional. Autoritățile ne oferă statistici privitoare la criminalitate din care deducem în termeni aproximativi situația victimologică, însă în mod obiectiv nu avem statistici victimologice coerente atât în România, cât și în Republica Moldova. Organele de ocrotire a normelor de drept sunt abilitate să gestioneze preponderent cazul infracțional și mai puțin cazul de victimizare în sine. Este relevat în statistica oficială numărul de agresori pe vârste, pe sexe, ba chiar agresorii sunt delimitați și în funcție de mediul de trai, rural sau urban, în funcție de statusul ocupațional – cu sau fără loc de muncă ori ocupație stabilă, însă despre victime, cu excepția victimelor violenței domestice, sunt relevate numai date numerice rudimentare. Nu cunoaștem cu exactitate câte victime ale infracțiunilor cu caracter sexual sunt minore și câte majore, câte locuiesc în oraș și câte în sat, câte au o condiție socio-economică favorabilă și câte au o condiție socio-economică precară, nemaivorbind despre faptul că nu avem habar câte dintre victime au avut comportament precipitator și câte nu au avut un asemenea comportament, câte din ele s-au auto-predispus la victimizare prin comportament adictiv și câte nu s-au auto-predispus în acest mod etc., deoarece organul de constatare a infracțiunii și de urmărire penală nu elaborează astfel de statistici, dar aceste aspecte sunt extrem de importante dacă ne dorim să acționăm preventiv și din punct de vedere victimologic, nu doar criminologic.

Vom încerca în prezentul articol, prin metoda studiului de caz, să scoatem în evidență câteva din cele mai importante aspecte victimologice ale infracțiunilor cu caracter sexual, pe care statisticile oficiale nu reușesc la momentul de față să ni le releve pe deplin, volorificând experiența acumulată în organele ocrotirii normelor de drept, în special în munca psihocorecțională și educativ-instructivă desfășurată cu agresorii. Menționăm în legătură cu observațiile sistemice efectuate asupra persoanelor private de libertate, că unul din factorii care stagnează schimbarea comportamentală a celor din urmă prin intermediul intervenției psihoterapeutice îl constituie faptul că chiar după emiterea unei sentințe definitive de condamnare, deținuții din penitenciare condamnați pentru infracțiuni sexuale, în ciuda dovezilor, nu-și recunosc vina. Orice s-ar asocia cu violul, în penitenciar implică stigmă și diminuarea statutului în ierarhia subculturală pe care condamnații au moștenit-o din închisorile sovietice, fapt valabil până la un anumit punct și pentru închisorile din România. Recidiva infracțională cu greu poate fi prevenită, așadar, în schimb prevenirea recidivei victimale ar constitui o miză mult mai obiectivă dacă toate aceste aspecte victimologice ar fi relevate și valorificate în practică în special de către organele de ocrotire a normelor de drept, motiv pentru care, pentru fiecare caz analizat, vom propune și câteva măsuri de prevenție.

Vom începe prin evocarea unui caz în care infracțiunea desi nu a fost precipitată de către victimă, a fost condiționată atât de aspecte circumstanțiale, cât și de trăsăturile bio-psiho-sociale ale victimei extrem de compatibile cu cele ale agresorului. Speța acestui caz este de o asemenea factură:

„XX, locuind împreună cu cei 6 copii minori ai săi, dintre care şi fiica minoră XY, în domiciliul comun, începând cu anul 2016 până în vara anului 2017, a avut un comportament agresiv şi autoritar faţă de ultima, astfel, urmărind scopul exercitării controlului personal şi psihologic asupra fiicei minore, nu-i permitea frecventarea orelor de studii gimnaziale, în instituția de învățământ unde minora era elevă, astfel ultima fiind izolată de prieteni şi comunitate. Totodată, XX nu-i permitea fiicei să discute cu mama sa, XZ, care se afla la muncă în străinătate de mai bine de cinci ani. Continuându-şi comportamentul său ilicit, XX, prin comiterea de abuzuri sexuale repetate faţă de fiica minoră, îi provoca ultimei stări de tensiune, umilinţă şi înjosire, care o intimidau şi înfricoşau, ultima devenind închisă în sine, fapt ce-i permitea lui XX să-şi impună voinţa şi controlul personal asupra victimei. Acţiunile lui XX au provocat minorei suferinţe fizice şi psihice, manifestate prin sentimentul de umilinţă, ruşine, frică şi înjosire. Tot el, în perioada lunilor ianuarie-martie 2017, aflându-se la domiciliul comun din localitate, urmărind scopul de a-şi satisface pofta sexuală cu fiica sa, XY, care se afla în grija, ocrotirea şi educarea lui, ştiind cu certitudine că este minoră si din cauza vârstei este în imposibilitate de a-şi exprima voinţa, profitând de faptul că soţia sa se afla peste hotarele ţării de mai mulţi ani, a creat o stare de dependenţă a minorei faţă de el şi în continuare aplicând constrângerea fizică şi psihică, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra şi exprima voinţa, a întreţinut rapoarte sexuale în formă naturală, în rezultatul cărora ultima a rămas însărcinată” [9].

În cazul de față remarcăm faptul că infracțiunea s-a desfășurat sub imperiul unor factori circumstanțiali, de factură socială, care nu au depins de voința victimei:

a) familia anomică (lipsa unui părinte, tatăl agresiv, conflicte în cadrul grupului familial, condiția socio-economică precară a familiei);

b) viciul factorului părintesc (mama ca și agent educator-protector a lipsit, iar tatăl a devenit opresiv);

c) non-vigilența comunității și a instituțiilor statului (în comunitățile rurale mai ales, absenteismul școlar pe termen lung trebuie gestionat și abordat cu maximă seriozitate de către dirigintele de clasă și managerul instituției de învățământ, reprezentanții primăriei, polițistul de sector etc.).

Acestor factori li se poate asigura profilaxie prin metode precum: a) monitorizarea mai eficientă, intensă și fregventă a familiilor social-vulnerabile, în deosebi a celor monoparentale; b) desfășurarea concomitentă cu procesul penal, a unor anchete de serviciu, pentru ca reprezentanții diferitor instituții și autorități ale statului să răspundă corespunzător pentru neglijență și neîndeplinirea atribuțiilor de serviciu; c) stimularea vigilenței și a spiritului civic în cadrul comunității, în special responsabilizarea membrilor comunității în raport cu orice formă de criminalitate. Menționăm faptul că pentru cazul dat doar s-a emis sentință de condamnare, victima nu a beneficiat de asistență psihologică din partea statului, inclusiv după ce a făcut întrerupere de sarcină, mama nu a fost trasă la nici un fel de răspundere, deși trebuia să întreprindă măsuri, elementar printr-un denunț când a observat schimbări comportamentale la minoră, cu atât mai mult când i-a fost interzis contactul cu aceasta, nici un reprezentant al instituției de învățământ, al primăriei sau organului de poliție nu a fost tras la răspundere disciplinară pe cazul dat.

Dintre însușirile bio-psiho-sociale ale victimei care în fapt, au predispus-o să fie victimizată fizic, psihic și sexual menționăm: a) minoratul victimei – se știe că minorii au un nivel de vulnerabilitate victimală mai mare ca adulții, condiționată aprioric și biologic [10, pag. 48]; b) neputința învățată – mama victimei sub pretextul de a munci în străinătate, a fugit de la soțul violent atât fizic, cât și psihic, iar minora preluase între timp, prin învățare, rolul de victimă a violenței în familie fapt care a predispus-o și la victimizare sexuală; c) atașamentul traumatic dezvoltat de minoră în relația-prototip: relația prototip se stabilește de regulă între mamă și copil, iar în cazul dat mama care a îngrijit copilul până la 9 ani a fost abuzivă față de minoră ca reacție psihologică de răzbunare pentru violența tatălui (fapt constatat din anchetele psiho-sociale aplicate agresorului în detenție, dar și evaluarea psihologică a minorei); d) apartenența victimei la genul femenin: deși victime ale violenței în familie pot fi atât fetele, cât și băieții, ba chiar conform datelor obținute de la Biroul National de Statistică în copilărie mai fregvent sunt victimizați băieții decât fetele (ponderea băieților de 0-17 ani care au suferit în urma violenței în familie a fost în 2022 dublă față de cea a fetelor, de aceeași vârstă – 16,4% față de 6,3%) [7], fetele sunt mai predispuse să devină victime ale violenței sexuale în cadrul familiei; e) trăsăturile de personalitate ale victimei: imagine de sine precară, stimă de sine scăzută, caracterul introvert, pasiv, hipodinamic, inert, gradul înalt de receptivitate și toleranță la acțiuni vătămătoare (fizice și psihice), nivelul scăzut de cunoștințe practice; f) tendințele patologice formate ca rezultat la psihotraumă: depresie, fobii, anxietate, frica de a stabili și menține contacte sociale, sentimentul de culpabilitate (faptul de a se auto-învinovăți pentru ceea ce i se întâmplă) etc.

Însușirile bio-psiho-sociale pe care le-am relevat mai sus sunt esențiale pentru a stabili programul psihoterapeutic și tipurile de asistență de care victima are nevoie pentru a-i diminua riscul de recidivă victimală. Astfel, într-un sistem de justiție penală perfect, nu doar necesitățile agresorului privitoare la schimbarea comportamentului ar fi luate în considerație, ci și ale victimei, cu scopul ca aceasta să învețe să pună limite, opunându-se victimizării repetate, asigurându-se că nu dezvoltă alte forme de atașament traumatic în cadrul altor relații sociale.

Din păcate, în Republica Moldova avem un cadru legal de asistență victimologică imperfect, volumul de asistență care poate fi în mod obiectiv acordat de către stat este unul foarte mic, persoanele abilitate să lucreze cu victimile sunt slab calificate, de o specializare rudimentară și extrem de îngustă, însăși asistența victimologică este acordată mai curând de structuri neguvernamentale, serviciul victimologic de stat fiind difuz, nu foarte clar organizat și de o vagă cooperare inter-instituțională. Această realitate trebuie depășită prin promovarea unei politici victimologice mai coerente, care să corespundă nevoilor și riscurilor victimogene din societate. Pentru acest fapt, este necesar ca victimologia însăși să prindă rădăcini mai viguroase în mediul științific din Republica Moldova, precum și să fie asigurate condițiile optime pentru transferul de tehnolgie și know-how în domeniile aferente ocrotirii normelor de drept și asistenței sociale. În ce privește

aceiași problemă, România are un cadru normativ și organizatoric un pic mai dezvoltat pentru protecția victimelor, dar este și mai asigurată cu specialiști mult mai calificați, în parte datorită nivelului mult mai înalt de dezvoltare a serviciilor psihoterapeutice comparativ cu Moldova.

Din speța analizată deducem faptul că în practica organelor de ocrotire a normelor de drept, dar și în practica organelor de acordare a asistenței sociale nu se ține cont de riscurile de victimizare prezente în societate, fiind ignorate în special riscurile de victimizare a minorilor. Monoparientalietatea, spre exemplu, este o condiție socială de existență a familiei care necesită o monitorizare mai deosebită din partea statului, întrucât poate avea un impact major asupra copiilor. În primul rând, monoparientalitatea poate implica condiții economice precare ale familiei, la ea în foarte rare situații se ajunge din cauze naturale (decesul unui părinte), fiind de regulă, un fapt social asociat cu factori care pot influiența în mod negativ dezvoltarea armonioasă a copilului: violența domestică, alcoolismul, tulburările de personalitate și patologiile psihice ale unuia din factorii ocrotitori ai minorilor, precaritatea condițiilor social-economice în care coexistă membrii familiei, stilul de viață amoral și/sau infracțional al părinților etc.

Familia implică așadar, un angajament și un nivel înalt de asumare a unor responsabilități privitoare la creșterea și educarea armonioasă a minorilor. Acesta este, în fapt, rolul funcțional al familiei, iar statul trebuie să vegheze mai vigilent la modul în care acest rol este îndeplinit, în special când familia a devenit anomică, iar în România și Republica Moldova scenariile unor astfel de crime tot sunt și sunt rescrise de tați violenți și alcoolici, statisticile privitoare la criminalitate și la victimizarea minorilor devenind alarmante, sugerând un nivel înalt de degradare a valorilor prosociale și, mai ales, de degradare psihosocială a populației. Încă mai alarmante ar deveni aceste statistici dacă ar fi complete și dacă s-ar depista toate cazurile similare celui invocat mai sus. Din păcate, avem un număr mare de minori care suferă în tăcere, inclusiv din cauza victimizării sexuale, fără a mai lua în considerație neglijența și alte forme ale abuzului părintesc.

Concomitent cu monoparientalietatea, o vigilență sporită trebuie acordată din partea autorităților concubinajului. În fapt, femeile care îngrijesc singure de copii, deseori recurg, mai devreme sau mai târziu, la acest mod de convețuire cu un nou partener de viață. Mama cu copii, ca și model de familie monoparentală, devine în special o țintă ușoară pentru pedofili. Pedofilii sunt agresori sexuali care prin natura lor posedă tehnici de manipulare foarte fină pe care le aplică în egală măsură asupra mamelor, cât și asupra minorilor, reușind să își țină în acest mod crima „la adăpost”. Copiii care sunt implicați în scenariul unor astfel de infracțiuni pot fi constrânși să păstreze secretul legat de victimizarea lor sub presiunea unor amenințări, în special amenințări legate de răul pe care ar putea să îl facă părintelui de bună credință (mamei), fraților mai mici etc.

Copiii, de asemenea, pot fi aduși de către agresor la condiția să simtă vină ori rușine pentru actul sexual, fiind amenințați că „secretul rușinos” va fi divulgat colegilor de școală, prietenilor etc. ori pot fi manipulați să creadă că victimizarea lor este „o formă de iubire”, minorul fiind convins că „are o legătură amoroasă clandestină cu agresorul”, care nu este înțeleasă și văzută „cu ochi buni” de societate, dar care moralicește vorbind, este corectă. De asemenea, în practica noastră penitenciară și jandarmerească am identificat și cazuri în care minorii au fost demoralizați de faptul că mama lor nu a crezut cele relatate de ei, oferind mai mult credit agresorului, respectiv, simțindu-se neajutorați, au preferat să se închidă în sine și să nu mai divulge agresiunea nimănui, dar și situații în care mama cunoștea despre abuz, însă, dorind să conserve relația de concubinaj, a tolerat ca abuzul să aibă un caracter continuu. Cazuri relevante și reprezentative în acest sens au fost foarte multe, unele dintre ele ajungând și mediatizate, motiv pentru care le vom evoca mai jos.

În media, a făcut furori cu câțiva ani în urmă știrea despre un preot din raionul Cantemir, condamnat prin hotărâre definitivă la 12 ani de închisoare, pentru că a violat-o și a lăsat-o însărcinată pe fiica minoră a concubinei sale. Cuvântul viol este prea tare strigat în cazul respectiv, întrucât violul implică o recurgere la forță, un anumit nivel de aplicare a violenței psihice și fizice, când, de fapt, vorbim despre un alt comportament de agresiune sexuală, și anume cel de manipulare, în cazul respectiv minora fiind pe deplin convinsă de agresor în legătură cu „normalitatea actului sexual”. Mai mult de atât, mama minorei, care avea alți 2 copii comuni cu agresorul, a decis să tăinuiască cele întâmplate, schimbând cu acesta locul de trai al familiei. Organele de drept fiind sesizate, au decis să urmărească penal pe agresor în libertate, deși știau că minora a rămas însărcinată, că și-a început viața sexuală la 11 ani și a născut la 13. Pe durata urmăririi penale, aceas-

ta a rămas din nou însărcinată. Organele de drept nu au nici o scuză și au dat dovadă în cazul respectiv de o maximă incompetență, mama victimei nu a fost arestată ca complice, iar interesul superior al copilului despre care se tot vorbește în mediul juridico-academic, a fost cu desăvârșire ignorat [11].

Din discuțiile purtate cu agresorul în exercitarea funcției pe care o deținem, am constatat că acesta a reușit să manipuleze nu doar pe mamă și pe victim, dar și opinia publică și chiar organele de ocrotire a normelor de drept. Agresorul și-a asumat rolul de „salvator” al copilului, afirmând în cadrul programului de terapie psihosocială la care a luat parte că „altmiteri, copila ar fi degradat și ar fi riscat să trăiască o viață în desfrâu, el fiind cel care i-a dat un sens și o familie, manifestând față de ea o formă de iubire pură pe care societatea nu este capabilă să o înțeleagă” (vorbele agresorului au fost citate în termeni aproximativi). Fiind inițial condamnat la 4 ani privațiune de libertate, acesta a avut tupeul să se adreseze în continuare în instanță, Curtea de Apel condamnându-l la 12 ani, iar Curtea Supremă a considerat irevocabilă decizia Curții de Apel [12].

Observăm că în această sutuație de victimizare sexuală s-a acționat eronat nu doar la nivel preventiv, pentru că în fapt, cazul nu ar fi trebuit să se întâmple, dar și la nivel de urmărire penală, erorile comise de autorități favorizând o victimizare repetată. Care este garanția că agresorul după eliberarea din detenție nu va reveni la familia sa anomică pentru a victimiza copiii rezultați din propriul său „amor clandestin”? Care sunt mecanismele legale prin care putem face ca acest fapt să nu aibă loc? În Republica Moldova nu există un „Registru al agresorilor sexuali” și un serviciu abilitat să monitorizeze comportamentul agresorilor sexuali pe termen lung după eliberarea din detenție. Din această realitate, rezultă și următoarele recomandări practice: a) a se crea un registru al agresorilor sexuali; b) a se abilita organul de probațiune sau cel polițienesc cu atribuția de a monitoriza conduita agresorilor sexuali pe termen lung; c) a se monitoriza, în interesul superior al copilului, familiile monoparentale și cele constituite pe bază de concubinaj până în punctul în care acestea să fie tratate de către Administrația Publică Locală ca și „cazuri sociale”.

Unul din cele mai brutale cazuri de agresiune sexuală pe care l-am întâlnit în practica noastră penitenciară este cel al unui tânăr de 21 de ani, care a violat în formă perversă copiii minori ai concubinei sale cu 15 ani mai mare decât el. Victimele minore, un băiețel de 5 ani și o fetiță de 13 ani, frate și soră, au fost violate pervers de către acesta cu regularitate, iar ocazional și de prietenii acestuia, au fost impuse la acțiuni perverse între ele și în mod obișnuit, mama lor, alcoolică și dependentă psiho-emoțional, asista la asemenea scene fără să se opună. Cazul a devenit cunoscut organelor de drept abia în momentul în care, pe fonul consumului de alcool în familia anomică s-a iscat un conflict în care agresorul copiilor și-a omorât concubina. Pe durata urmăririi penale a ieșit la iveală faptul că în comunitate se cunoștea despre comportamentul agresional al tânărului, însă membrii comunității au tratat situația cu ignoranță [13].

Cazul respectiv confirmă asumpția noastră cu privire la pericolul social al concubinajului și impactul pe care această formă de convețuire socială dintre bărbat și femeie îl poate avea asupra copiilor și anume prin nivelul de insecuritate psihică și fizică pe care îl poate genera când apare dependența psiho-emoțională a mamei, care devine în acest mod indiferentă față de suferința copiilor săi, transformându-se din cel mai credibil factor de protecție în factor de pericol. Copiii percep mama ca pe o persoană care în primul rând este cointeresată să le ofere protective, iar în momentul când aceasta se comportă contrar firii omenești, ei ajung să creadă că nimeni nu le mai poate oferi protecție și devin vulnerabili.

Din păcate, agresiunea sexuală are capacitatea de a trauma psihic persoana în mod decisiv anume în anii copilăriei, persoana devenind vulnerabilă și susceptibilă către noi forme de victimizare, uneori mult mai grave, în viața de adult, pentru că echilibrul psihoemoțional este perturbat pe termen lung și condiționează ca persoana să se antreneze continuu în experiențe de viață negative: autoagresiune, consum de substanțe, relații sociale patologice etc. Cazul evocat mai sus, pe lângă monitorizarea dezvoltării minorilor din familiile monoparentale și cele care funcționează pe bază de concubinaj, mai implică și măsuri de responsabilizare, solidarizare și activare a simțului civic la toți membrii societății pentru ca să nu fie tolerată nici o formă de violență sexuală și nici o formă de abuz, stimulând rata denunțurilor care parvin de la societatea civilă. Este inadmisibil ca într-o comunitate în care membrii acesteia au ajuns să cunoască despre victimizarea pe cale infracțională a unui minor, să tacă, oferind agresorului prilej pentru victimizare repetată sau continuă. O astfel de societate nu poate fi caracterizată decât ca bolnavă și degradată.

O altă infracțiune care a șocat prin brutalitatea sa comunitatea unui mic orășel din sudul Republicii Moldova, a avut loc în 2015, când într-o lună de toamnă, puțin după miezul nopții un agresor în serie a urmărit victima, o tânără de 18 ani, pe care a amenințat-o și a târât-o forțat într-o regiune forestieră din extravilanul orășenesc, violând-o, inclusiv prin metode descrise de legea penală a Republicii Moldova ca perverse și ulterior, în scopul tăinuirii faptei sale infracționale, omorând victima prin strangulare. Agresorul a fost prins și deferit organelor de drept de către un taximetrist în timp ce încerca să săvârșească o nouă infracțiune, prin același modus operandi, asupra unei alte victime într-o regiune rurală din apropiere. Totodată, acesta a încercat să mai comită un asemenea act până la cazul din 2015 asupra unei sportive care în legitimă autoapărare l-a imobilizat și a chemat poliția, însă tânăra a perceput agresiunea ca o tentativă de furt, neștiind adevăratele intenții ale agresorului. Și organele de urmărire penală au înțeles în mod eronat intențiile agresorului, motiv pentru care acesta a fost condamnat pentru tâlhărie și nu pentru tenativă de viol [14].

Este evident că în cazul respectiv bio-psiho-sociologia infractorului este mult mai relevantă în sistemul cauzal al crimei în raport cu cea a victimei: consum de alcool, trecut infracțional, patologie psihică, sexualitate deviantă/patologică, trăsături de personalitate predispozante, loc de muncă cu efect psihotraumatizator (agresorul lucra la morgă), background educațional difuz, abuzuri fizice și psihice în copilărie precum și neglijență din partea factorului ocrotitor al copilului (în cazul dat bunica), proveniența din familie anomică (tată alcoolic, părinți divorțați, mamă cu trecut infracțional) etc. Totuși, am analizat mai profund cazul și am constatat că există anumite aspecte victimologice care nu pot fi ignorate, deoarece agresorul și-a ales victimele în baza anumitor criterii. Din dialogul profesional pe care l-am avut cu acest infractor în penitenciar am constatat că victimile sale nu erau de fapt aleatoare.

Ele aveau o rutină de deplasare pe traseul în care s-au comis infracțiunile. Toate victimele sale au fost urmărite în prealabil, inclusiv pe rețele de socializare, ele aveau job-uri de noapte, fiind chelnerițe în barurile din apropiere ori frecventau în mod obișnuit localuri de noapte, aveau constituții fizice aparent fragile etc. Aceste trăsături ne sugerează că există anumite comportamente ale victimelor care dacă ar fi fost evitate, nu ar fi avut loc infracțiunea: expunerea în mediul online, fregventarea unor locuri ori prestarea unor munci care implică contactul cu multe persoane dintre care nu toate pot fi prezumate non-patologice din punct de vedere psihic, obiceiul de a circula solitar pe timp de noapte pe trasee nesigure etc.

Agresorul nu frecventa localuri de noapte, dar petrecea timp în preajma lor, urmărind cine intră, cine iese, în deosebi vara, când sunt amenajate și terasele localurilor. În discuțiile petrecute cu acesta, el recunoștea că făcea acest lucru mai ales în serile când se certa cu soția sa, luând o sticlă de vin și consumând din aceasta în timp ce își urmărea victimile (infracțiunile au fost comise în stare de ebrietate). Menționăm că victimile sale erau fete tinere deosebit de frumoase, agresorul punând accentul anume pe frumusețea lor nu pur întâmplător, ci în virtutea faptului că era în identificarea unei „femei perfecte", opusul nevestei sale, pe care o urâse tot timpul pentru că avea niște trăsături faciale nu tocmai armonioase, din cauza unei condiții genetice ce determina o urâțenie extrem de specifică la nivel facial, care-l făceau ținta unor glume răutăcioase în cercul său de cunoșuți. Deseori soția l-a surprins vizulizând poza victimelor pe calculator, motiv pentru care devenea geloasă, luând amploare și mai tare conflictul conjugal dintre ei, dar impulsurile agresive care rezultau din aceste certuri erau determinante ca el să părăsească domiciliul și să găsească ceea ce el numea „liniște sufletească", urmărind fete tinere și frumoase care ies din baruri ori terase, fete care din spusele sale „nu s-ar fi uitat niciodată la un neghiob ca el", exprimare care, apropo, vorbește despre imaginea de sine precară și stima de sine scăzută ca și trăsături evidente ale agresorului și în același timp predispozante către acest gen de crimă.

Este important să se conștientizeze faptul că există foarte mulți indivizi patologici din punct devedere psihic în societate, motiv pentru care, oamenilor în general, dar mai ales persoanelor vulnerabile din punct de vedere victimologic (minorii, femeile, persoanele în etate etc.) trebuie să li se formeze deprinderea de a lua măsuri individuale de autoprevenție, fapt ce ar constitui un factor deosebit de important pentru conservarea vieții și sănătății acestora. Din păcate, aceste deprinderi nu sunt formate suficient de bine prin informare și educație, astfel, o bună parte din victimele infracțiunilor sexuale pot fi considerate ca persoane neglijente, care au omis să întreprindă anumite măsuri individuale și s-au expus în modul

cel mai inconștient la pericole inutile. A circula solitar pe stradă la o oră târzie, a fregventa anumite locuri fără a avea și un factor de protecție, sunt, așadar, comportamente neinterzise, dar riscante. Însă există și alte aspecte pe care victimele infracțiunilor de viol, cât și potențialele victime trebuie să le ia în considerație: vestimentația, machiajul, accesoriile, trebuie de asemenea să fie atent selectate, pentru a nu obține un „plus de atenție” din partea persoanelor predispuse să comită asemenea infracțiuni, persoane patologice care coexistă în aceiași societate cu noi independent de voința noastră, persoane care nu pot fi identificate în mod obiectiv și cărora nimeni nu le poate face nimic decât doar după ce comit o faptă infracțională și sunt identificați corect și în timp rezonabil de către organele de drept.

Din analizele infracționale efectuate pe durata întregii noastre practici penitenciare și jandarmerești, am constatat faptul că prezintă relevanță din punct de vedere victimologic și traiul solitar. Am întâlnit frecvent infracțiuni de viol, comise în deosebi asupra persoanelor în etate care locuiesc singure în mediul rural. Populația rurală a scăzut drastic pe fonul migrației, astfel, există tot mai mulți oameni la țară care efectiv nu au vecini, respectiv, când cineva pătrunde în casele lor în toiul nopții prin efracție, nu au cui striga după ajutor. Apartamentele din blocurile locative de la oraș sunt locuințe mai sigure din acest punct de vedere. Pe lângă persoanele în etate, victime ale infractorilor cu acest modus operandi pot deveni femeile văduve ori divorțate şi cu copii mici, deoarece agresorii iau în considerație lipsa unei părți masculine în astfel de locuințe care ar putea să opună rezistență. Ca și măsuri de prevenție în astfel de cazuri se pot întreprinde: instalarea sistemelor de monitorizare video a locuinței, instalarea unor sisteme de închidere a ușilor și porților mai sigure (lacăte mai rezistente la spargeri), creșterea câinilor de talie mare pe lângă casă și, de asemenea, este dezirabil să se evite afișarea demonstrativă a opulenței, luxului, a bunăstării materiale în general, deoarece avem foarte mulți agresori sexuali care inițial și-au propus să comită doar infracţiune împotriva patrimoniului, infracţiunea sexuală survenind ca o supraintenție legată de ivirea unei oportunităţi infracţionale (spre exemplu, în penitenciarul nr. 3-Leova, corelația infracțiune sexuală-infracțiune patrimonială a fost pozitivă pentru 20% din cazuri).

Prezintă din punct de vedere victimologic risc major și astfel de comportamente precum: întâlnirile în toiul nopții cu persoane necunoscute, mersul acasă la persoane necunoscute, consumul de alcool cu persoane necunoscute sau în grupuri antisociale, consumul de droguri și orice alte substanțe care afectează pe termen scurt și lung starea mentală și fizică, mai ales în locuri nesigure și cu persoane nesigure (care au mai comis acte de agresiune sexuală, persoane necunoscute, patologice din punct de vedere psihic etc.).

Este important ca statul, prin autoritățile sale, în momentul când acționează preventiv să disimineze în rândul populației, în scop educativ, cât mai multă informație referitoare la comportamentele riscante care animă patosul pentru activitatea infracțională a persoanelor patologice și antisociale. În cazul infracțiunilor sexuale este important să se desfășoare muncă educativă cu minorii și persoanele tinere, să li se cultive toleranța, decența, exigența, gândirea critică, autocontrolul, moralitatea sexuală etc. – elemenete care nu pot decât să întărească competența victimologică a acestora și să dezvolte capacitatea de a întreprinde măsuri profilactice individuale eficiente, de autoprevenție victimologică, cât și criminologică, pentru că de ce nu, trebuie să recunoaștem că în situații de risc sporește șansa de a deveni o victimă a unor infracțiuni, cât și șansa de a săvârși o infracțiune. Spre exemplu, o persoană care face abuz de alcool este vulnerabilă și susceptibilă oricărei forme de victimizare, inclusiv poate fi abuzată sexual, dar în egală măsură, fiind din cauza ebrietății impulsivă și dezinhibată, poate să victimizeze alte persoane, omorând, violând, tâlhărind etc. [15, pag. 722; 16, pag. 496].

Confirmând cele spuse de domnul V. Bujor şi anume că *„cunoaşterea locului şi rolului pe care victima îl ocupă în mecanismul actului infracţional şi în practica judiciară (depistarea şi sancţionarea infractorului), contribuie, în primul rând, la formularea unor recomandări pentru conduita preventivă şi autoprotectivă în raport cu pericolul victimizării”* [17, pag. 66], finalizăm prin a reitera importanţa studierii şi aplicării cunoaşterii patternurilor psihocomportamentale şi sociale care alcătuiesc subsistemul de factori ai riscului victimal (aspectele victimologice) ce intră în sistemul cauzal al infracţiunilor sexuale din considerentele: a) depăşirii paradigmei unilaterale (criminologice) de prevenire a crimei prin adoptarea concomitentă a unei paradigme victimologice; b) înrădăcinării în practica organelor de ocrotire a normelor de drept a deprinderii de a forma competenţe victimologice membrilor comunităţii predispuşi

la victimizare sexuală prin disiminarea informaţiilor utile implementării celor mai eficiente metode de autoprevenţie; c) depăşirii modelului represiv de reacţie socială împotriva crimei prin stimularea conduitei autopreventive, inclusiv ca metodă de a economisi resursele statului (punerea în aplicare a pedepselor, procesul penal, judecata, reabilitarea victimelor etc. implicând costuri şi energie); d) formării capacităţii cadrelor poliţieneşti şi din domeniul justiţiei de a identifica şi acţiona preventiv în situaţii latente de victimizare.

Referințe:

1. *Codul Penal al Republicii Moldova*, nr. 985 din 18.04.2002, publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 248-251, art. 699 din 05.11.2013.
2. *Codul Penal al României*, adoptat prin Legea nr. 286/2009 publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 510 din 24.07.2009, intrată în vigoare la 01.02.2014 prin Legea de punere în aplicare nr. 187/2012 publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 757 din 12.11.2012.
3. Brînza, S., *Infracţiunile prevăzute la art.173-1751 cp rm în lumina ultimelor amendamente operate în legea penală.* În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria "Ştiinţe sociale",* nr. 3(63) din 2013, pp. 131-141. ISSN 1814-3199.
4. Brînza, S., *Comentariul unor prevederi ale Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracţiunilor privind viaţa sexuală*", nr. 17 din 7.11.2005: circumstanţele agravante ale infracţiunilor prevăzute la art. 171 şi 172 C. pen. RM. În: *Revista Naţională de Drept*, nr. 1(112) din 2010, pp. 2-12. ISSN 1811-0770.
5. Gribincea, V., Barbăneagră A., *Violul.* În: *Revista Naţională de Drept*, nr. 6-7(130) din 2011, pp. 63-65. ISSN 1811-0770.
6. Tăbîrţă, A., *Latura obiectivă a infracţiunii de viol.* În: *Revista Naţională de Drept*, nr. 3(90) din 2008, pp. 67-69. ISSN 1811-0770.
7. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Statistici în domeniul justiție și infracționalitate*. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/9
8. Petherick, W., Kannan, A., Brooks,N., *Victim precipitation: an outdated construct or an important forensic consideration?* In: *Journal of Forensic Psychology Research and Practice,* nr. 21(3), 2020, pp. 214-229. ISSN 2473-2850.
9. *Jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr. 1ra-1907/2018*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12296
10. CORCEA, N. *Identificarea Etimologică a Termenului „Violență în Familie"*. În: *Revista Națională de Drept,* nr. 1(171) din 2015, pp. 48-55. ISSN 1811-0770.
11. *Portal de știri. Echipa 902*. Disponibil: https://echipa.md/2019/03/28/exclusiv-cazul-preotului-care-si-a-violat-fiica-la-cantemir-sau-istoria-unei-iubiri-interzise/
12. *Jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1ra-1819/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17499
13. *Jurisprudența Judecătoriei Hâncești. Dosarul nr. 1-293/2017*. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/afc694f0-4ad4-e711-80d5-0050568b7027
14. *Jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr. 1cs-62/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6140
15. Samoilenco, V., *Alcoolismul ca pattern în mecanismul infracțiunilor de mare violență.* În: *Materialele conferinței științifice internaționale „Omul-Criminologia-Știința"*, ed. II din 24 martie 2023, Chișinău, Republica Moldova. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2023, pp. 720-727. ISBN 978-9975-3418-6-8.
16. Menachem, A., *Victim precipitated forcible rape* (Reprint., 1968). In: *Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 58, issue 4, pp. 493-502. ISSN 0091-4169.
17. Bujor, V., *Unele probleme ale victimologiei criminologice*. În: *Materialele conferinţei ştiinţifice „Reabilitarea victimelor infracțiunii"* din 22 octombrie 2021, USM, Chișinău, Republica Moldova. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 65-69. ISBN 978-9975-159-02-9.

Date despre autori:
Victoria SAMOILENCO, doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova. Ofițer superior al Penitenciarului nr. 3-Leova, inspector de justiție.
ORCID: 0000-0002-5998-2622
E-mail: victoria.samoilenco.92@gmail.com

Georgiana DOBOȘ, doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova. Purtător de cuvânt - în cadrul Inspectoratului de Jandarmi Județean Neamț, sergent major.
ORCID: 0000-0002-5077-2485
E-mail: georgiana.dobos95@gmail.com

Prezentat la 19.03.2024